

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

עין משפט
גר מצוה
ג א מ"י פ"ג מסלמת
משנה הלכה ז:

הא בדרווקא והא בדפורצני. והא דלמרינן שחוקו מן התמד היינו מממד דפורצני אלן דרווקי טוונ מאלד ואינס נעשים לעולם חומק: וסימניך סיבני. בצמא אשה יולאה (שם טו.) גבי הקיטע ואלא צבק שלו רבי יוסי ואורג גרסינן וסימניך סמ"ך

תורה אור השלם
א) בן אדם וכן אשר
אמר על יד וישלם
האח נשברה קלות
העמים נסבה אלי
אמלאה החרב:

ב) ואמר יי לה שני
גוים בכמתי ושני
לאמים מפעך יפרדו
ולאם מלאם יאמין ורב
יעבר עיור:
[ראשית בה, כ]

הגהות וצינונים

א) [ב"ק ק"ח] פרשת
תולדות יבן ביוקאל כו
רמו וסוף אל נוכר בר
יצחק וכוה א"ש
בספרו (גליון: 3) וציל
תנן (גליון: 2) שבת
תלתא (וכי' כן
בכ"י) וכן הלן, העיני
פי דציל בפתיח תלתא
וזהו שליש כמו דניאל ה
טו: 7] כ"י וראשונים
הדיוורא, וכי' נכח
ה"ר"ס, ועין מלא
הורעים: 8] וצ"ל כן
הוא בפירוש השמות
הרמב"ם, ופי רשי
פ"ק ב' דחולין כח ע"א
לכא צבע עור אדום,
ע"ש [גליון: דני' ר"ל:
1] מורקא הוא כרכום
בלשון הגמ' בשאר
דוכתי ואינו לשון לעו:
2] דפ"י שבו"פ:
3] נדציל וקולן
צ"עו"ם ועימולן
(לכתובות) [צ"ע ח"ב]
באה"כ, וכאן ה"כ
(חכמת מנוח: 8) נראה
דיש להוסיף ד"ה
מדבקין בהו
ניירותיהן, נ"י:
4] נדציל מ"ם: 5] ט"ס
וציל דאינו ראו
לאכילה (דבר שמואל):

רבינו הנאל

פי' ירפאת ספסקא
צפולת הסלח פת קיבה.
צפולתה דלא אפתח יש
מי שואמר שיערה
שעריין לא ליה לכובר
לא נפתחה רחמה ויש
אמר עופות צפרים
שמונה שלא ילדו: שבר
המד' רמי ביה שיערי:
חומק האדומי, אין
יינם של אדם מחמין עד
שנותים בו שעורים, פי'
תמד דפורצני אחר
שחמין העבים נותני
סמ"ך על החרצנים שנים
שליש ימים ואחר כן
סוחטין אותן היוצאת
מהן נקרות תמד
הפורצני והנותן מים
בשמן יין וספגן הוצא מהן
קרא תמד דרוקא: יתום המצרי.
משום שיערי דאית בהו: זומא של צבעין. משום
מיה דהורא: עמולין של טבחים. הפת שעושיין לשאוב הוזהמה של בשר נקרא עמולין של טבחים: קולן של סופרים.
רש מי ששנה קלה והרבר אחד הוא והוא אל נשי מדבקין בו הסופרים ניירותיהם. אלו כולן השנויי' בשנתנו
במקום שיש בחוקן מים אבל אין בהן מים הא קי"ל מי פירות אין מחמין. ומצאנוהו מפורש בתלמוד אין ישראל אלו
עוברין בפסח וכו' אמר ר' זבנא וכוהויל על ידי מור. כותה הבבלי הוא דייביה בגיהה קמחא דשערי: תאני ר' חייא
שלשה מיני מדינה וכן הכותה והשבר והחומק. וארבעה מיני אומנות ויתום מעשה אומנות הרופאים וזומא של
צבעים ועמולין של טבחים וקולן של סופרים. ר' אליעזר אומר אף תכשיטי נשים. התיצנא טיפולין נשים:
דחי [נוקשה ע"י] מעוונות א"י חמך דגן מגור ונל ידי מעוונות וכל הלומדים פירשו דמאס על הטיפול ויש חומה לפסח בן דהא מחמין לא קמייה עיפול שכבר טפלו הנשים בן חלף מייהי נמש ששטין לעפל בן א"י

דסמידא. סולת: דצפירתא דלא אפתח. עו שלא ילדה: עתיק עתיקי. יסן של שלש שנים: כל דמעלי. לחולי זה קשה לזה המועיל ללך קשה לעינים או לחדל ממחולאי שאר האברים: זנגיב"א. זינגיב"א: דרבו ביה מי שערי. שטמילין לחוכו מי שעורין כגון שכר שלנו ועושין אותו צמדי: שבר המדי. לפי שזאחון הימים אין נוהגין לעשות שכר אלף מחמרים וצמדי עושין שכר ממני שעורין כעין אותן שלנו קרי ליה שכר המדי: דשרו ביה שערי. צין נותנין שעורין שלמים כדי להחמיטו לפי שיינם טוונ ואינו צל לדי חיומן עד שנותמן לחוכו שעורין: בתחילה. כשצית מהוקדש קיים היו מצילין נפשים מיהודה וצנות הנפשים היה טעם צינים ולא היה מממין כו':

אמלאה החרבה. רש"י דקרא יען אמרה לור על ירושלים אמלאה החרבה עשכ"ז אמלאה מחורבנה (מגילה יא). התמדה. מים צמחים שטור ממעשר (ר"ש ב"ב צא). כ"י מלא יומך הכל מודים שמיני לעש שהי ש כן יין. ר' יהודה בחי"ב. ממשך דבוליה פירא ה"א, ותפוסה טופרים האיל ולא נוסף צו גלוס א"ש"ס ט"ס וזו טעם יין אלו גלוס [חולין בה]. תלתא קורבני. כרכוס. ויביגין סיבני. ללי שנתמן צו משרס וכו' וימניך דלל חמלין שמעמחא שם על זה ה"א לך סימן ש"ס על שנתמן ר"י אמר שערי ושבח ק"י.

אמלאה החרבה. רש"י דקרא יען אמרה לור על ירושלים אמלאה החרבה עשכ"ז אמלאה מחורבנה (מגילה יא). התמדה. מים צמחים שטור ממעשר (ר"ש ב"ב צא). כ"י מלא יומך הכל מודים שמיני לעש שהי ש כן יין. ר' יהודה בחי"ב. ממשך דבוליה פירא ה"א, ותפוסה טופרים האיל ולא נוסף צו גלוס א"ש"ס ט"ס וזו טעם יין אלו גלוס [חולין בה]. תלתא קורבני. כרכוס. ויביגין סיבני. ללי שנתמן צו משרס וכו' וימניך דלל חמלין שמעמחא שם על זה ה"א לך סימן ש"ס על שנתמן ר"י אמר שערי ושבח ק"י.

אמלאה החרבה. רש"י דקרא יען אמרה לור על ירושלים אמלאה החרבה עשכ"ז אמלאה מחורבנה (מגילה יא). התמדה. מים צמחים שטור ממעשר (ר"ש ב"ב צא). כ"י מלא יומך הכל מודים שמיני לעש שהי ש כן יין. ר' יהודה בחי"ב. ממשך דבוליה פירא ה"א, ותפוסה טופרים האיל ולא נוסף צו גלוס א"ש"ס ט"ס וזו טעם יין אלו גלוס [חולין בה]. תלתא קורבני. כרכוס. ויביגין סיבני. ללי שנתמן צו משרס וכו' וימניך דלל חמלין שמעמחא שם על זה ה"א לך סימן ש"ס על שנתמן ר"י אמר שערי ושבח ק"י.

אמלאה החרבה. רש"י דקרא יען אמרה לור על ירושלים אמלאה החרבה עשכ"ז אמלאה מחורבנה (מגילה יא). התמדה. מים צמחים שטור ממעשר (ר"ש ב"ב צא). כ"י מלא יומך הכל מודים שמיני לעש שהי ש כן יין. ר' יהודה בחי"ב. ממשך דבוליה פירא ה"א, ותפוסה טופרים האיל ולא נוסף צו גלוס א"ש"ס ט"ס וזו טעם יין אלו גלוס [חולין בה]. תלתא קורבני. כרכוס. ויביגין סיבני. ללי שנתמן צו משרס וכו' וימניך דלל חמלין שמעמחא שם על זה ה"א לך סימן ש"ס על שנתמן ר"י אמר שערי ושבח ק"י.

ליקובי רש"י

ליקובי רש"י

לעזי רש"י

לעזי רש"י

הגהות הב"ח

הגהות הב"ח

ליקובי רש"י

ליקובי רש"י

לעזי רש"י

לעזי רש"י

הגהות הב"ח

הגהות הב"ח

(א) שנה פ. מועד קטן ט: [ע"ש, ג] סס מנחות פו. מגילה יג. ג. [לקמן מ]: מנחות גג. חולין כג. (ד) לעיל כג. (ה) סוכה כה. ימנות פד. כג. קמח טו. תמורה ז: מה מ: [קדושין לה.]. (ו) פה: (ז) [לקמן מ:]. (ח) חולין דף כג. (ט) ועיי"ש בתורה ראי, (י) [ע"ש].

הגהות הב"ה

(א) גמי' שהגיעו לפרקן ולא הגיעו בנות כליל ומינת לשנים נמחה וי"ז ע"י פ' המוציא יין דף פ' ע"ב: (ב) שם דבר אחר מנין מ"ל כל אוכל מחמלת:

תורה אור השלם

(א) ובהגיע הר גערה ונערה לבוא אל הפקדון אחשורוש מקץ היות לה פדת הנשים שנים עשר חדש' פי פן יקלאו ימי קריותן וישנה חדשים בשמן הפור וישנה חדשים בפשימים וכתבתי [בשמים: (אסתר ב, יא)]

(ב) פל' מהמזצת לא תאכלו מושבתים תאכלו מצות: (שמות יב, כ)

(ג) שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מפתים פי פל' אכל מקץ ונכרתה הנפש ההוא מן ישראל מיום הראשון עד יום השבעה: (שמות יב, טו)

(ד) שבעת ימים שאר לא ימצא בפתיכם פי פל' אכל מהמזצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאורח הארץ: (שמות יב, טו)

הגהות וציונים

(א) דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מקל הפאת האדם למעל מעל פי ואשקה הנפש ההוא: (מכילת, ה, י)

הגהות וציונים

[א] ראשונים וכ"י בקי (עין מראה אש): [ב] כ"ה גם בראשונים וכ"י אבל בדפוס ודוא הדיון עיין מהרש"א ופנ"י וכן נראה גירסת ב"י אור"ח רס"י תמ"ב: [ג] לעיל כח ע"ב וכן בילקוט ליתא לתיבת "מחמלת" ועיין רש"י לעיל כח ע"ב כתב ה"א חמץ אין לי אלא שנתחמץ מאליו (גליון): [ד] אשה (אלישי [ובמנחות (גליון): [ה] ובימנות פד: פירש רש"י שקורין בלישמי"א (גליון): [ו] יש להוסיף [א] חלב (באה"מ): [ז] מהר"ם מ"ז:

שהגיעו לפרקן ולא הגיעו לשנים. שיש להן שערות כאלו הגיעו לפרקן והן לא הגיעו לכלל שנים וצמות על כך: עשירות מופלות אותן בסולת. ומשיר את השער: אנפיקינון. במנחות¹ מן אנפיקינון לא יצא ומפרש ר' יהודה אנפיקינון הוא שמן זית כו': פסכת. לא

שהגיעו לפרקן ולא הגיעו (ב) לשנים בנות עניים מופלות אותן בסוד בנות עשירים מופלות אותן בסולת בנות מלכים בשמן המור שנא' עשה חדשים בשמן המור² מאי שמן המור רב הונא בר ירמיה אומר סמכת רב ירמיה בר אבא אמר שמן זית שלא הביא שלישי תניא ר' יהודה אומר אנפיקינון שמן זית שלא הביא שלישי ולמה סבין אותו מפני שמשיר את השיער ומעיד את הבשר: זה הכלל כל שהוא ממין דגן: תניא א"ר יהושע וכי מאחר ששיניו כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח למה מנו חכמים את אלו כדי שיהא רגיל³ בהן ובשמותיהן כי הא דההוא בר מערבא איקלע לבבל הוה בישראל בהדיה אמר להו קריבו לי מתכילתא שמע דקאמרי קריבו ליה כותח כיון דשמע כותח פירש: הרי אלו באזהרה:

מאן תנא דחמץ דגן גמור ע"י תערובת ונוקשה בעיניה בלאו אמר רב יהודה אמר רב ר"מ היא דתניא שיאור ישראל ונותנו לכלבו והאוכלו בארבעים הא גופא קשיא אמרת שיאור ישראל אלמא אסור בהנאה והדר תני ונותנו לפני ישראל ר"מ לר' מאיר דר' יהודה לר' יהודה ונותנו לפני כלבו דר' מאיר דר' יהודה לר' יהודה ונותנו לפני כלבו דר' יהודה לר' יהודה בארבעים אתאן לר' מאיר שמעינן ליה לרבי מאיר נוקשה בעיניה בלאו וכל שכן חמץ דגן גמור על ידי תערובת רב נחמן אמר ר"א היא דתניא * על חמץ דגן גמור עגוש כרת על עירובו בלאו דברי ר' אריעזר וחכמים אומרים על חמץ דגן גמור עגוש כרת על עירובו בלאו כלום ושמעינן ליה לר' אליעזר דאמר חמץ דגן גמור על ידי תערובת בלאו וכל שכן⁴ נוקשה

בעיניה ורב נחמן מ"ט לא אמר כרב יהודה אמר לך דילמא עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא נוקשה בעיניה אבל חמץ דגן גמור על ידי תערובת לא ר"א התם אלא חמץ דגן גמור ע"י תערובת אבל נוקשה בעיניה לא אמר תניא בוותיה דרב יהודה כ' מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי יכול יהא עגוש כרת ת"ל⁵ כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור עגוש כרת ועל עירובו בלאו מאן שמעת ליה דאמר על עירובו בלאו ר"א היא ואילו נוקשה בעיניה לא קאמר ש"מ נוקשה לר"א לית ליה ור"א עירובו בלאו מנא ליה דכתיב כל מחמצת לא תאכלו אי הכי כרת נמי לחייב דהא כתיב⁶ כי כל אוכל מחמצת ונכרתה ההוא מיבעי ליה⁷ לכדתניא (מחמצת⁸) אין לי אלא שנתחמץ מאליו מחמת ד"א מניין ת"ל⁹ כל (3) מחמצת ונכרתה אי הכי דלא נמי להכי הוא דאתא אלא טעמא דר"א מכל התם נמי הכתיב כל ההוא מיבעי ליה לרבות את הנשים נשים מדרב יהודה אמר רב נפקא¹⁰ דאמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי ר' ישמעאל אמר קרא¹¹ איש או אשה כי יעשו מכל חמאת האדם השוה הכתוב איש לאשה¹² לכל עונשין שבתורה איצטרך ולאו צני אכילה נינהו לא תנינהו והיינו כדרב יהודה דאמר מודה היה ר"א צנוקשה בעיניה בלאו פ"י נוקשה שאינו חמץ גמור וכל שכן חמץ על ידי תערובת. רב נחמן אמר מתני' ר' אליעזר היא דתניא על חמץ דגן גמור עגוש כרת על עירובו בלאו ר' אליעזר דאמר חמץ דגן גמור על ידי תערובת בלאו ר"א אמר אלא ע"י תערובת שהוא בלאו אבל נוקשה בעיניה לא. תניא כרב יהודה לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי יכול יהא עגוש כרת ת"ל כי כל אוכל מחמצת לא תאכלו על חמץ דגן גמור עגוש כרת ועל עירובו בלאו מאן שמעת ליה בהדיא על עירובו בלאו ר' אליעזר. ואלו הני דפשיטנא דאינון נוקשא בעיניה וזמא של צבעין ועמילן של טבחים וקולן וזיתום שירינהו ש"מ דלית ליה לר' אליעזר נוקשה בעיניה בלאו ר"מ היא. ואפי' הכי דרשין טעמא דר' אליעזר עירובו בלאו מנא ליה. ופשיט' מדוקיא דקרא מדהוה ליה למכתב מחמצת לא תאכלו וכתב כל מחמצת לא תאכלו ואפי' ע"י תערובת בלאו. ואם תאמר אי הכי אפי' כרת נמי ליחייב דהא כתיב מחמצת ונכרתה. ודחי' ההוא (מחמץ) [מחמצת] דכרת מיבעי ליה להכין אין לי חמץ שנתחייב עליו (כרת) אלא חמץ שנתחמץ מאליו נתחמץ ע"י ד"א כגון ע"י שאור וכיוצא בו מנין ת"ל כי כל אוכל מחמצת ונכרתה לרבות את שנתחמץ מחמת ד"א. אי הכי מחמצת דלא נמי להכי הוא דאתא. ושנינן טעמא דר' אליעזר דרדיש מכל מחמצת ואפילו עירובו. אי הכי כרת נמי הכתיב ביה כל. ההוא כל לרבות הנשים שחייבות בחמץ. ודייקי' דוקיא דהני קראי בלאו דחמץ כתיב כל מחמצת לא תאכלו וכתב כל מחמצת ונכרתה (ולא) [ועוד] כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה חד כתיבא לרבות כי כל מי שיאכל ואפי' נשים בלאו. וכתב דחמץ כתיב ביה (לא תאכל) [כי כל אוכל] מחמצת בא ללמד לכל בני אדם שהן האוכלין שנאמר כי כל מחמצת ונכרתה (ולא) [ועוד] כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה חד כתיבא לרבות כי כל מי שיאכל ואפי' נשים

למה מנו חכמים את אלו. תימה לרשב"א הא איצטרך למנותם לאשמעינן שהן בלאו ולא צרכת ותיך ר"י ללא הוה ליה לאשמעינן אלא חרי מנייהו חד לנוקשה בעיניה וחד ע"י תערובת ועוד הקשה דת"ק שמנחם ליה ליה האי כללל דהא איכא תכשיתי נשים שהן מין דגן ואין עובר בפסח אלא רבי אליעזר הוא דקאמר לה:

מאן תנא חמץ גמור ע"י תערובת ונוקשה בעיניה בלאו. משמע ששמעתין דאי לאו דאיתרבי חמץ נוקשה למלקות אפילו איסור לא היה צו ומימה לר"י דצפ"ק דחולין (כג: ¹³) צעני רבי זירא הרי עלי לחמי מודה מן החמץ או מן המנא והציא שיאור מהו שיאור דמאן אי דר"מ לר"מ מדלקי עליה חמץ הוא והשתא מנא ליה דהוי חמץ לענין מודה דילמא שאני חמץ בפסח דרבייה קרא למלקות (גרילא¹⁴) ואור"י דהתם נמי איכא שום קרא דמרבינן מיניה חמץ נוקשה והא דתניא צפרק כל המנחות צלות מנא (מנחות דף גג: ¹⁵) אין מחמלינן צמפוחים דהוי חמץ נוקשה כדמשמע התם היינו לכחמילה אכל צדעבד כשר:

ואילו נוקשה בעיניה לא תניא וא"ת וינימא דמשום הכי לא חשיב ליה משום דכ"ש הוא כדאמר רב נחמן וי"ל דאי כ"ש הוא הוה ליה למיתני לאשמעינן דלית ביה כרת:

ונותנו לפני כלבו דר"מ לרבי יהודה מדאורייתא אפי' צאכילה שרי כדאמרינן צפ"ק דחולין (דף גג: ¹⁶) דמנא מעלייתא היא אלא מדרבנן אסור:

ההוא כל לאתויי נשים. תימה לר"י הא תרי כי כל כתיבי גבי כרת כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכו' כל אוכל מחמלת ונרבינן עירובו לכרת ואפילו לרבנן דלא דרשי כל כי כל דרשי ואור"י דפשיטא ליה לגמרא דאתא לשום דרשא:

סלקא

מיהא שמעינן לר' מאיר דאמר נוקשה בעיניה בלאו פ"י נוקשה שאינו חמץ גמור וכל שכן חמץ על ידי תערובת. רב נחמן אמר מתני' ר' אליעזר היא דתניא על חמץ דגן גמור עגוש כרת על עירובו בלאו ר"א אמר אלא ע"י תערובת שהוא בלאו אבל נוקשה בעיניה לא. תניא כרב יהודה לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי יכול יהא עגוש כרת ת"ל כי כל אוכל מחמצת לא תאכלו על חמץ דגן גמור עגוש כרת ועל עירובו בלאו מאן שמעת ליה בהדיא על עירובו בלאו ר' אליעזר. ואלו הני דפשיטנא דאינון נוקשא בעיניה וזמא של צבעין ועמילן של טבחים וקולן וזיתום שירינהו ש"מ דלית ליה לר' אליעזר נוקשה בעיניה בלאו ר"מ היא. ואפי' הכי דרשין טעמא דר' אליעזר עירובו בלאו מנא ליה. ופשיט' מדוקיא דקרא מדהוה ליה למכתב מחמצת לא תאכלו וכתב כל מחמצת לא תאכלו ואפי' ע"י תערובת בלאו. ואם תאמר אי הכי אפי' כרת נמי ליחייב דהא כתיב מחמצת ונכרתה. ודחי' ההוא (מחמץ) [מחמצת] דכרת מיבעי ליה להכין אין לי חמץ שנתחייב עליו (כרת) אלא חמץ שנתחמץ מאליו נתחמץ ע"י ד"א כגון ע"י שאור וכיוצא בו מנין ת"ל כי כל אוכל מחמצת ונכרתה לרבות את שנתחמץ מחמת ד"א. אי הכי מחמצת דלא נמי להכי הוא דאתא. ושנינן טעמא דר' אליעזר דרדיש מכל מחמצת ואפילו עירובו. אי הכי כרת נמי הכתיב ביה כל. ההוא כל לרבות הנשים שחייבות בחמץ. ודייקי' דוקיא דהני קראי בלאו דחמץ כתיב כל מחמצת לא תאכלו וכתב כל מחמצת ונכרתה (ולא) [ועוד] כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה חד כתיבא לרבות כי כל מי שיאכל ואפי' נשים

מיהא שמעינן לר' מאיר דאמר נוקשה בעיניה בלאו פ"י נוקשה שאינו חמץ גמור וכל שכן חמץ על ידי תערובת. רב נחמן אמר מתני' ר' אליעזר היא דתניא על חמץ דגן גמור עגוש כרת על עירובו בלאו ר"א אמר אלא ע"י תערובת שהוא בלאו אבל נוקשה בעיניה לא. תניא כרב יהודה לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי יכול יהא עגוש כרת ת"ל כי כל אוכל מחמצת לא תאכלו על חמץ דגן גמור עגוש כרת ועל עירובו בלאו מאן שמעת ליה בהדיא על עירובו בלאו ר' אליעזר. ואלו הני דפשיטנא דאינון נוקשא בעיניה וזמא של צבעין ועמילן של טבחים וקולן וזיתום שירינהו ש"מ דלית ליה לר' אליעזר נוקשה בעיניה בלאו ר"מ היא. ואפי' הכי דרשין טעמא דר' אליעזר עירובו בלאו מנא ליה. ופשיט' מדוקיא דקרא מדהוה ליה למכתב מחמצת לא תאכלו וכתב כל מחמצת לא תאכלו ואפי' ע"י תערובת בלאו. ואם תאמר אי הכי אפי' כרת נמי ליחייב דהא כתיב מחמצת ונכרתה. ודחי' ההוא (מחמץ) [מחמצת] דכרת מיבעי ליה להכין אין לי חמץ שנתחייב עליו (כרת) אלא חמץ שנתחמץ מאליו נתחמץ ע"י ד"א כגון ע"י שאור וכיוצא בו מנין ת"ל כי כל אוכל מחמצת ונכרתה לרבות את שנתחמץ מחמת ד"א. אי הכי מחמצת דלא נמי להכי הוא דאתא. ושנינן טעמא דר' אליעזר דרדיש מכל מחמצת ואפילו עירובו. אי הכי כרת נמי הכתיב ביה כל. ההוא כל לרבות הנשים שחייבות בחמץ. ודייקי' דוקיא דהני קראי בלאו דחמץ כתיב כל מחמצת לא תאכלו וכתב כל מחמצת ונכרתה (ולא) [ועוד] כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה חד כתיבא לרבות כי כל מי שיאכל ואפי' נשים

מלות

עין משפט
גר מצוה
ד א מ"י פ"א מהלכות
חמץ הלכה ו סמג לאון
עט:

לעזי רש"י

אשקפיי"ר א. פירוט
מלבי"ם ומלבי"ם (רש"י)
מגילה דף יג ע"א ד"ה
(מע"ל).

ליקוטי רש"י

שהגיעו לפרקן. שהציאו שמי שערות ולא צלו לכלל שנים הראויות לכך וממשישות דבדר [שבת פ:]. וי"א הגיעו לשנים. שאין שנים י"ב שנה ויום אחד שעדיין אינו דין שיהא להן שער וצמות על כך [מריק פ:]. עניות מופלות. מופלות [שבת פ:]. מופלות השיער בסוד ומשירות אופן [מריק פ:]. אנפיקינון. גבי מנחות מן אין מביאין אנפיקינון ואם הציא פסול ועלה קאי ר' יהודה ואמר מהו אנפיקינון [מגילה יג:]. היינו אותו שמן שעושין מזהמים: ש"א הביא ש"ש. שלא צעלו שלש [מריק פ:]. וי"א סבין אורזו היינו שמן המור [שבת פ:]. אכל הני קא מהדר דקאמר טופלין כו' [מריק פ:]. ומעידן את הבשר. מלבי"ם ומלבי"ם [מגילה יג:]. השוה הכתוב אשה לאיש לב"ב עונשין שבתורה. לאו וכתב. אכל עשה לא הו עגוש הלכך מנות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אכל לא מעשה דין שהזמן גרמא דין שלא הזמן גרמא נשים חייבות [יבמות פד:].

רבינו חננאל

תניא אמר ר' יהושע וכו' מאחר ששינוי זה שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח למה מנו חכמים את אלו כותח הבבלי ושכר המדי ושאר המנויין במשנה והלא בכלן יש בהן מין דגן אלא כדי שיהא בקי בהן ובשמותיהן כי ההוא דאמר להו הבו לי מידי למכלא ביה רפתא שמע דקאמרי הבו ליה כותחא הוה בהדיה בשרא כיון דשמע כותח פירש דידע דאית ביה נסיוביה דחלבא: הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת. אמרינן מאן האי תנא דאית ליה חמץ דגן גמור על ידי תערובת כגון כותח הבבלי וכיוצא בו. ונוקשא בעיניה כגון עמילן של טבחים וזמא של צבעין וקולן של סופרים בלאו. אמר רב יהודה אמר רב ר"מ הוא דתניא שיאור ישראל וכו'. ואוקימנא [דשיאור] דקרי ליה ר"מ שיאור והוא הכספת פנים תני ישרף. וכן שיאור דקרי ליה ר' יהודה שיאור והוא כקניי חגבים תני ישרף. ושיאור דר' מאיר דהוא הכספת פנים כגון

תשובה קפה

שיל"ת, יום שמחה וששון ליהודים תקע"ג לפ"ק.
 השם חכמה בטוחות, ישיגוהו שובע שמחות, ואור
 צח וצחצחות, וינהלו על מי מנוחות, לה"ה אהובי
 כנפשי מחותני הרב הגאון המופלא ומופלג כש"ת
 מר"ה בונם גינם נ"י אב"ד ור"מ דק"ק מ"ד יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני יום אתמול ביום התענית,
 ולהיות אמרותיו חביבים עלי אמרתי
 להשתעשע בהם היום יום שמחתינו ותהי לי למשיבת
 נפש. וע"ד אשר שדר לן חורפא ואיהו חוליא מתקן
 לחכי דברי תורתו, ואשר נתקשה להסוכרים דאף
 הן היו באותו הנס סברא דאורייתא היא [עיי' תוס'
 מגילה ד' ע"א ד"ה שאף] לחייב נשים במצות עשה
 שהזמן גרמא, הא אבוהון דכולהון תפילין דילפינן
 כל התורה מהם לפטור מ"ע שהז"ג [קידושין ל"ד
 ע"א] ותפילין גופי' כתיב בהו סוף פרשת בא כי
 ביד חזקה וגו', והרי נשים היו באותו הנס ואפ"ה
 פטורין מתפילין, וא"כ הוא הדין כל מצות עשה
 שהזמן גרמא אף על פי שהיו באותו הנס יפטרו,
 אלו דברי פר"מ. והוא הדין דקשה נמי למה לי זכור
 ושמור בדבור אחד לחייב נשים [בקידוש היום,
 ברכות כ' ע"ב] תיפוק לי' בדברות שניות תלה
 שבת ביציאת מצרים ואמרינן בפ' ערכי פסחים [ק"ז
 ע"ב] דצריך לומר בקידוש היום זכר ליציאת מצרים
 וכתבו תוס' שם [ד"ה למען] ד פ ר "ך בא"ת ב"ש
 ג"ל, שהם כגמטריא ט"ל מלאכות שנאמרו
 בשבת זכר ליציאת מצרים ע"ש, ואם כן פשיטא
 דנשים חייבות שאף הן היו באותו הנס ולמה לי
 היקשא דזכור ושמור. וכן יש להקשות בפרק התכלת
 [מ"ג ע"א] דאמר ר' יהודה רמא חוטי אפרזומא
 דאינשי ביתי, ומקשה הש"ס מדרמי שמע מינה ס"ל
 לילה זמן ציצית אם כן אמאי מברך בכל צפרא
 ע"ש, ומאי קושיא, דלמא לעולם ס"ל לילה לאו
 זמן ציצית והא דחייבות נשים בציצית משום שהן
 היו כנס יציאת מצרים וכתוב בציצית יציאת מצרים
 וכתב ב"י [סי' ח' ד"ה ומחזיר] בשם המדרש
 דבקרית ים סוף הכריזו גבריאל שיקרעו המים
 שלפניהם בזכות ציצית שלפניהם, ושל אחריהם
 בזכות ציצית שלאחריהם, וא"כ כיון שהנשים היו
 באותו הנס יתחייבו בציצית אע"ג דלילה פטור
 מציצית:

אבל האמת יורה דרכו, דתפילין אינם מטעם יציאת
 מצרים לחוד כי הוא מחק אהבת אוהבים

והיינו לדבר הרשות דומיא להרצות מעות נגד נר
 חנוכה וכיסוי דם ברגל, אבל ליטול ממצוה אחת
 למצוה אחרת אין כאן ביזוי מצוה דהרי קיימ"ל
 מתירין מבגד לבגד ומדליקין מנר לנר, והוא הדין
 וכ"ש כאן דמעלין בקודש, דמעיקרא לא הוי רק
 לנוי למצוה והשתא מצוה גופה ומברכים עליו
 ואומרים עליו ההלל, ואע"ג דמעיקרא הוי נוי למצוה
 דאורייתא והשתא מצוה דרבנן, מ"מ [הא] עדיף
 דהרי הסכים בים של שלמה [ביצה פ"ד] סי' ד'
 דנוי מצוה דרבנן בעלמא הוא. ואין לומר מ"מ אין
 בו היתר אכילה, זה אינו, לא מיבעי' להתוס' [סוכה
 ל"ה ע"א ד"ה לפין וסייעתי] דהיתר אכילה אינו
 מזיק כי אם ביום ראשון ולא בחול המועד והכא
 בחה"מ קיימינן, אלא אפי' להרמב"ם דס"ל משום
 שאינו פרי וזה פסול אפילו בשאר הימים כמבואר
 בפוסקים, מ"מ הכא הוי שפיר פרי שהרי מותר
 באכילה לדבר מצוה לפי דברינו הנ"ל אם יזדמן
 שלא יהיה [לן] מה לאכול ב"ט כלל כי אם אתרוג
 זה, מותר לאכלו אעפ"י שהוקצה למצותו שאין בזה
 ביזוי מצוה וכן לכל דבר מצוה שאפשר שיצוייר.
 ואין לומר א"כ ערלה ותרומה טמאה נמי חזי לחולי
 שיש בו סכנה, זה אינו, דמשו"ה לא נחשב היתר
 אכילה דהוי כמו דברים מרים שאינם ראויים לאכילה
 ומרפאים החולה, אבל נידון זה דמותר לכל דבר
 מצוה בעולם ה"ל שפיר היתר אכילה. [ובלאו הכי
 נמי יש לחלק קצת דהכא] דאתרוג גופיה ראוי ומותר
 רק הזמן אסרו עד שיעבור החג, ומבואר דאכילת
 היתר בשעה אסורה אינו גרוע כל כך כאכילת איסור
 ממש, אלא דיש לדחות זה וכן משמע מלשון תשו'
 שער אפרים [סי' ל"ח] ע"ש ואין להאריך, וכבר
 הארכתי בזה במקום אחר:

וביון שמותר לצאת בו ממילא מותר נמי לבעל
 האתרוג ליקח המעות מחיר האתרוג, אע"ג
 דאסור בהנאה, מ"מ הא לרוב הפוסקים חליפי איסורי
 הנאה מותרים, ואפילו להאוסרים להמחליף, מ"מ
 כולי עלמא מודים דלאו מדינא אסור אלא מקנסא
 כיון שהחליף והכא אנו אומרים לו זיל תן לו האתרוג
 וכיון שכבר לקחו זה למצוה מותר לזה ליקח דמיו,
 וגם יש לעיין גבי משך ואח"כ נתן המעות גבי יין
 נסך [ע"ז ע"א ע"א] ע"ש, ואי אפשר להאריך, רק
 רשמתי לזכרון דברים בעלמא בחול המועד של
 סוכות פה ק"ק דרעזניץ תקנ"ח לפ"ק:

משה"ק סופר

לישא כל אחד חותם אהבת חברו על עצמו, וכדכתיב [שה"ש ח' - ו'] שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך כי עזה כמות אהבה, וכן כתב החסיד בעל חובת הלבבות [בפתיחה לשער היחוד], ולכן אחז"ל [ברכות ו' ע"א] הקב"ה מניח תפילין, ותפילין דמרי עלמא מאי כתיב בהו אהבת ה' את ישראל והני דידן מאי כתיב בהו אהבתינו את ה' וקבלת עול מלכותו ויחודו וכדכתיב בפרשת שמע ובפרשת והיה ושם לא נזכר יציאת מצרים כלל, אך הואיל וגם זה מעורר האהבה לזכור חסדו אשר עשה עמנו בצאתנו ממצרים, על כן לסניף בעלמא אמר בשעה שנכתוב אהבת ה' לנו על חותם לבנו נזכיר גם את זה ואיננו אלא סניף, והפטור מעיקור החותם לא נתחייב בסעיף מסעיפי המצוה שהוא יציאת מצרים אעפ"י שהי באותו הנס, ולא שייך לחייב נשים שאף הם היו באותו הנס אלא בפסח חנוכה ופורים, וגם בסוכה לולי האזרח משום שכל עיקור המצוה לא נתקן אלא בשביל זה, אבל לא בתפילין וכן בציצית שעיקור המצוה וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', ועל דרך אגב נזכיר גם יציאת מצרים וקריעת ים סוף כנ"ל עפ"י המדרש, וכן שמירת שבת עיקרו זכרון למעשי בראשית וסעיף סעיפי הם זכר ליציאת מצרים, ואלו היו נשים פטורות מן העיקור לא יתחייבו משום שהיו בני יציאת מצרים, וזה פשוט:

ומירי עברי בעיוני בספר שער המלך בענין זה ראיתי דברים שראוי להחזיקם ליהם. והנה בהלכות חמץ ומצה [פ"ו ה"א] מייתי קושיא מהר"ח אלפאנדרי בס' עץ חיים שהקשה, מאי מקשה ש"ס בסוכה [כ"ח ע"א] למה לי אזרח להוציא נשים תיפוק לי' מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות, ומאי קושיא, דלמא הו"א לחייבינהו משום שהיו באותו הנס דענני כבוד, ופר"מ הביאו בדבריו. ועל זה תירץ שער המלך דלא הוי מצי למימר הכי משום [ד]תניח למ"ד ענני כבוד [שם י"א ע"ב] אבל למ"ד סוכות ממש מאי איכא למימר. ולכאורה דבריו תמוהים, מה בכך יהי' סוכות ממש או ענני כבוד, בין כך ובין כך היו גם נשים באותו הנס. ולא מצאתי פתר אלא עפ"י מ"ש הרוקח הובא בספר אלי' רבה רס"י תרכ"ה שבמלחמות סיחון ועוג ושאר מלחמות ישבו בסוכות, ר"ל חוץ לאהליהם כסוכת הלוחמים ביום קרב יע"ש, וא"כ לא שייכי בנשים דלאו בני כיבוש נינהו [כיבמות ס"ה ע"ב], וא"ש להך מאן דאמר דסוכות ממש הוה:

ובתירוץ השני כתב בשם מהר"ח אלפאנדרי הנ"ל דבירושלמי איתא שהם היו באותו סכנה, משמע דוקא [משום] במקום סכנה [חייבות] ולא משום נס דענני כבוד דלא הוה סכנה. וצ"ע קצת, כיון דסברא דאורייתא מנ"ל לחלק בין סכנה לנס, ולכאורה [י"ל] היא גופא נפקא לן ממצה וסוכה, מדמחייבינהו רחמנא במצה ופטרינהו מסוכה ש"מ לחלק בין סכנה לנס, ואין הכי נמי כדפריך למה לי אזרח להוציא נשים הוי מצי לשנויי דהו"א לחייבינהו משום שהיו באותו הנס דענני כבוד ולא הוה ידעינן לחלק בין נס לסכנה, אלא משום דהך שהן היו באותו הנס ממצה נפקא לן ע"כ עדיפא מיני' קאמר דה"ל סד"א למילך גז"ש ט"ו ט"ו ממצות:

ולפ"ז תינח למ"ד ענני כבוד היו א"כ שפיר מוכח מדחייבינהו במצה ופטרינהו מסוכה ש"מ לחלק בין סכנה לנס, ומשום הכי דקדק הירושלמי שאף הן היו באותו סכנה, משא"כ למ"ד סוכות ממש והיינו במלחמות סיחון ועוג כנ"ל שאין שייכות לנשים, בזה אין ראוי לחלק בין סכנה לנס, ואזלא ש"ס דילן כהך מ"ד ומשו"ה אמר שהן היו באותו הנס ולא באותו הסכנה דכל שהיו באותו הנס סגי:

ובן י"ל דעת רשב"ם [פסחים ק"ח ע"ב] שכתב שהן היו בעיקור הנס, והוקשה לו ממה דאיתא בירושלמי שהיו בספק דלהשמיד, י"ל בהיפוך, דש"ס דילן אזיל למ"ד ענני כבוד ממש א"כ מדחייבינהו במצות ופטרינהו מסוכות ש"מ לחלק בין שהי' להן זכר בעיקור הנס או שלא הי' להם שום זכר בעיקור הנס רק שגם הם היו באותו הנס, אבל הירושלמי אתיא כאידך מ"ד דסוכות ממש היו ולדידי' ליכא לחלק, עיין וק"ל:

אמרתי אעלה בתמר לקיים איגרת הפורים הזאת להעלות איזה גרגרים אשר עלו במצודת רעיוני בימים הללו יומא דפוריא אינון. במס' ב"ב בסוגיא דתלוה וזבון [מ"ח ע"א] קאמר הש"ס כדפריך מיקריב אותו לרצונו שאני התם דניחא לי' דליהוי כפרה, וכדפריך מגיטין דחובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך [קאמר שאני התם] משום מצוה לשמוע דברי חכמים, ואילו לעיל גבי עולה לא אמר הכי משום דמצוה לקיים דברי תורה, ומה צורך לתלות בכפרה. וניחא לי דרמזו [ש"ס] מ"ש הרמב"ם ספ"ב מגירושין [ה"כ] דיצרו אנסי' וכיון שמכין אותו עד שתשש כח יצרו שוב גרש

זמנים. הלכות חמץ ומצה פ"א

ז האוכל מן החמץ עצמו וכו'. פרק יוס הכפורים ציומא (דף ע"ג:) חזי שיעור ר' יוחנן אמר אסור מן המורה ריש לקיש אמר מותר וקיי"ל כר"י. והוא כלל לכל מאכל אסור שבתורה:

ח אסור לאכול חמץ וכו'. זה מצוה בהרבה מקומות מהמסכתא. ומ"ש רבינו שיש בו מלקות הוא לדעת ר' יהודה דאמר בפרק כל שעה (פסחים כ"ח:) ומנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה שנאמר לא תאכל עליו חמץ ושעה שאסור באכילה אסור בהנאה וכן דעתו בלאחר זמנו כמזכר שם ור' שמעון חולק בזה ואומר שחמץ צין לפני זמנו צין לאחר זמנו אינו עובר עליו וכבר כתבתי למעלה שהלכה כר' שמעון בלאחר זמנו. ודעת רבינו שאין הלכה כמותו אלא לאחר זמנו דקתם מתניחין אחיה כומיה אבל לפני זמנו הדריגין לכללין דקיי"ל כר' יהודה דרבי יהודה ורבי שמעון הלכה כר"י דשני מתלוקת הן וכתרי קראי נפקי לה לר"י חד לפני זמנו וחד לאחר זמנו הילכך קיי"ל כר"ש בחדא דהיינו לאחר וכו"ל בלפני וזהו שאמרו פ"ק (דף ד: והו) דכ"ע

ז האוכל מן החמץ עצמו בפסח כל שהוא הרי זה אסור מן התורה שנאמר לא יאכל. ואף על פי כן אינו חייב כרת או קרבן אלא על כשיעור שהוא כזית. והאוכל פחות מכזית במזיד מכין אותו מכת מרדות: **ח יאסור לאכול חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה** א סמ"ג לאוין ע"ו: ב טור סי' תמ"ג סמ"ג שם:

והרב המגיד שכתב שרבינו פסק כחכמים דפטרי צאין בו ומחייבי גיש בו קשיא מה שהקשימו על הפי' הראשון: ונראה לומר דלדברי רבינו שפסק בחכמים והוא מפרש דגיש בו לחכמים נמי חייב מלקות וצאין בו פטור ור"א סבר דצאין בו חייב מלקות ואע"ג דבשאר איסורים פטור, הכא חייב משום קרא דכל מחמץ ויחכמים סברי דא"ל לומר דקרא דכל מחמץ אמת לחייב צאין בו דכיון דלית ביה שיעורא א"ל לחייבו אלא כי אמת קרא לא אמת אלא ליש בו לומר דאע"ג דבשאר איסורים כרת נמי חייב בפסח פטור מכת וטעמא מדכתב גבי אוכל חמץ ונכרתה וגבי מחמץ שהיא מערובת חמץ לא כתב ונכרתה וא"ל לומר דמחמץ מיידי צאין בו דא"ל לחייבו כלל כמ"ש הילכך על כרחך לומר דאמת לפוטרו מכת אע"פ שיש בו וגזירת התורה היא להקל בו בכך מבשאר איסורין ולפי זה שכתב רבינו שנאמר כל מחמץ לא תאכלו לא קאי למ"ש לוקה דלחא לא אינטריך קרא דמדיון שאר איסורין נפקא אלא לאינו חייב כרת קאי מדלא כתב גבי מחמץ אלא לא תאכלו ולא ונכרתה. וזהו מתיישבים דברי ה"ה בפירושו דברי רבינו בלי פסוק:

ז האוכל מן החמץ עצמו בפסח וכו' שנאמר לא יאכל. קשיא לי למה לי קרא בתמך בפסח הא בכל איסורין שבתורה קיי"ל חזי שיעור אסור מה"מ. ועוד קשה דאי מקרא איפכא ה"ל למילף מיידיה דלא יאכל שיעור אכילה משמע וכו'. ועל מ"ש והאוכל פחות מכזית במוזד וכו' קשיא לי למה ליה פחות מכזית דהא האוכל כל שהוא קיימין

לחם משנה

פ"י רש"י ז"ל ר"ל חזי זית איסור וחזי זית הימר אבל משהו לצד לא דאין הקטרה פחותה מכזית, מיהו לזה י"ל דרבינו נמי הכי ס"ל דבמשהו לצד אינו לוקה וסמך אמאי דכתב לקמן אין הקטרה פחותה מכזית לחייב מלקות ומאי דקאמר הכא אסורין ר"ל איסור לצד חז"ל איסורין אכל שהן שיהו צתוך הקומץ הוא נאסר אבל בנתאי שיהיה הקומץ כזית וכמו שיתבאר לקמן. ולקשיא הראשונה י"ל דאע"ג דהך קושיא מוכחא דאמי כר"א ולא כרצנן היינו משום דס"ל דרצנן לא דרשי כל אכל יש סוגיות אחרות בגמרא דמשמע דרשי כמו שכתבו המוס' שם דרבי עקיבא דריש בפרק מטעם וכן רצנן נמי דרשי כל בריש מרובה דאמרי כל רבויא הוא וצפ"ק דסוכה גבי כל האורח וא"כ ודאי דהך סוגיא אידיחיה לה וטעמא דרצנן משום דלא דרשי כל אלא בעלמא דרשי כל והכא לא דרשי ליה משום דאין סברא, דומה למה שכתבו המוס' דבעירובו אין סברא אכל מ"מ בעירוב דשאר סברא

ח אסור לאכול חמץ ביום ארבעה עשר וכו'. וכל האוכל *אחר זמן זה לוקה מן

המורה. כתב ה"ה ורצא גופיה כו'. וא"ת מה ראייה היא זו הא לעולם דהלכתא כר"ש ומאי דמפקיה מהתם דלא תשחט וכו' לא הוי אלא עשה או איסורא אבל לאו לא הוי דהא לא אמר קרא אלא לא תשחט הפסח צעוד החמץ קיים אבל לא הזהיר על החמץ שלא יאכלוהו וזה ברור וכמו שכתב לקמן בשם הראב"ד ז"ל. ונראה לומר דה"ה לא סבר כר"ש דאית ליה כך אלא דצין לפני זמנו צין לאחר זמנו אינו ליה לר"ש דמותר והראיה ששם אמר בפ' כל שעה (שם דף ג.) דבדרי רבא חמץ שלא בזמנו צין בזמנו צין שלא בזמנו מותר

משנה למלך

לאיטרופי אמרינן דדרשא דכל חלב דרשא גמורה היא ולא מיעט הלכתא אלא לכתר או לקרבן. ולדרך הר"ן ז"ל נמי איכא למימר דאי לאו טעמא דחזי לאיטרופי הו"ל דלעולם אמת הלכתא ואפקי' לקרא ממשמעוטיה מכל וכל אף לאיסורא וקרא דכל חלב גזרת הכתוב הוא גבי חלב דלא אפקיה הלכתא אלא לענין עושין ולא לאיסורא, אבל בשאר איסורין אמת הלכתא ואפקיה לקרא ממשמעוטיה [מכל וכל אף לאיסורא, אבל השתא דאית לן דחזי לאיטרופי לא אחיה הלכתא לאפקויה] אלא לענין עושין אבל לאיסורא לא משום דחזי לזירוף. והנה כפי דברי הרא"ש ז"ל הללו אף האוכל חמץ קודם הפסח אסור בכל שהוא מן המורה וכן כתב הרא"ש ז"ל בפירושו ודלא כהרב מוהרלנ"ת ז"ל. ומיהו אני תמיה כפי סברת הרא"ש דאית ליה דאכילה בכל שהוא משמע מאי האי דאמרינן בגמרא וריש לקיש אמר מותר מן המורה אכילה אמר רחמנא וליכא והלא אכילה כל שהוא משמע. וכי חיימא דס"ל דבהא פליגי רבי יוחנן ור"ל דר' יוחנן סבירא ליה דאכילה כל שהו במשמע ומשום הכי אית ליה דחזי שיעור אסור מן המורה ור"ל ס"ל דאכילה הוי כזית ומשום הכי אית ליה דחזי שיעור מותר מה"מ. אחתי יש לתמוה דמנא ליה לסתמא דתלמודא דר"ל חולק עם רבי יוחנן במשמעות אכילה אימא דר"ל נמי מודה דאכילה כל שהו במשמע אלא סבירא ליה דאמת הלכתא ואפקיה לקרא ממשמעוטיה אף לאיסורא דהא ר"י הוקשה לו קושאל זו והוצרך לומר טעמא דזירוף וכמו שכתב הרא"ש ז"ל ור"ל דלית ליה האי טעמא ס"ל דברים כפשתן דאמת הלכתא ואפקיה לקרא ממשמעוטיה מכל וכל אף מאיסורא: עוד אני תמיה דבמצות לא תעשה יבין ס"ג כתב הסמ"ג מתלוקת זה דר' יוחנן ור"ל וכתב דטעמיה דר' יוחנן הוא משום דחזי לאיטרופי וסיים וכתב לפיכך האוכל או השומע חזי שיעור מכין אותו מכת מרדות ע"כ. וכתב הרא"ש ז"ל על זה וזה לשונו כיון דחזי לאיטרופי אע"ג דטעמיה דר"י אינו אלא משום דאכילה כל שהוא משמע כדמשמע מדברי הסמ"ג בהלכות חמץ דהלכה כשיעורים אינו אלא לעושים מ"מ הוצרך לזה הטעם להודיענו למה לא נאמר שהלכה היא אף לענין איסורא כו' ע"כ. והנה יש לחקור מה ס"ל לר"י כפי טעמו אי ס"ל דחזי שיעור אכילה כל שהוא במשמע דומיא דאכילה אלא דאמת הלכתא ואפקיה לקרא ממשמעוטיה לעושין ואוקמיה אכזבתא ח"כ מאי האי דאמרינן בפ' בשרא דיומא (דף פ"א.) מפני מה לא נאמרה אזהרה בעיניו משום דלא אפשר היכי נכתוב רחמנא לא יאכל אכילה בכזית ומלבד דפשתן של דברים דקאמר אכילה בכזית משמע דקתם אכילה היא כזית עוד יש לתמוה דהשתא נמי דכתב רחמנא חזי וכתב כל שהו אלא דאמת הלכתא ואוקמיה אכזבתא ח"כ ליכתוב נמי קרא לא תאכל ויתיה הלכתא ולוקמיה לקרא לעושין אכזבתא. ובשלמא בנמאי דהוה סבירא לן דסתם אכילה היא כזית ואף דהשיעורין הם הלכה למשה מסיני הכונה היא דההלכה למדנו דאפילו אכילה כזית נחא דלא מצי למימר דמקום חזי לא תאכל משום דסתם אכילה היא כזית כזית אלא דאמת הלכתא לאפקויה לקרא ממשמעוטיה ומש"ה שניה ואמר חזי דפירשו עניו היא כזבתא אף לדברי הרא"ש דההלכה בזה ואפקיה לקרא ממשמעוטיה דהא סתם אכילה היא בכל שהו ח"כ נכתוב רחמנא לא תאכל ויתיה הלכתא ולוקמיה לקרא לעושין בשיעור כזבתא. וי"ל דסברת הרב שכתבו אינה אלא לר' יוחנן אבל ר"ל חולק בזה וסבירא ליה דסתם אכילה אינה אלא בכזית וכמ"ש למעלה ור"ל הוא דקאמר

אם חצי שיעור אסור מן התורה -

אין אומרים עשה דוחה לא תעשה דאכילה
26/06/2018

ועוד יש לומר^{הסא}, דלמאן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה (עיין יומא עג:) - לא קשיא זמנה של חדש דנימא עשה דוחה לא תעשה. וזה לכיון דחצי שיעור אסור מן התורה, ואילו לגבי מצוות עשה אין חצי שיעור קיום של כלום ואפילו חלק מצוות עשה לא חשיב - וכמו שדנו האחרונים ז"ל^{הסב}, על כן לא שייך עשה דוחה לא תעשה, משום דהוי ליה החטא והזכות בשני חפלים, כיון דהעצירה הוא בכל משהו ומשהו מן הכזית, ואילו המצות

עשה מחיימת רק בכליות הכזית - וחלקי הדבר לגבי כללותו חשיבי כשני חפלים, וכמו שדנתי בחידושי במקום אחר בארוכה בזה ממקומות רבות^{הסג} - והוי ליה כהך דמנחות (מ.ת.) עמוד וחטא בחטאת ששזיל שחזכה בעולה לא אמרינן^{הסד}.

והתייבח לרבי יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה, מה שאין כן לריש לקיש דחצי שיעור מותר מן התורה לא שייך זה. וזה על פי מה שכתבתי בחידושי במקום אחר (עיין ציונים

שם דברי שניהם - הסמ"ג והמבי"ט, והעמ"ס בזה פלוגתת רבי ישמעאל ורבי עקיבא כפסחים ה., דרבי ישמעאל סבירא ליה כהמבי"ט, ורבי עקיבא לטעמיה דהיה גזירת שבות דהזאה בשבת עוד בימי משה - וכמו שכתב בשירי קרבן בשם הסמ"ג, ע"ש היטב).
תסא. בגוף קושית הירושלמי הנזכר, למה לא אכלו בני ישראל בכורם לארץ מצה של חדש - מטעם עשה דוחה לא תעשה.

תסב. דיש לחלק בין חצי שיעור במילי דאיסור לחצי שיעור במילי דקדושה, ורבינו ביאר ספיקתם בשו"ת בן פורת ח"א סימן ח ד"ה מכתב: "דרך במילי דאיסור וחטא שייך ענין חצי שיעור, דגם הפחות מכשיעור יש בו קצת תיעוב - והוא חלק החטא והעבירה, ומה שאין כן להיפוך במילי דקדושה ומצוות עשה לא שייך ענין חצי שיעור, דכל זמן שלא קיים החיוב כולו בשיעורו כמצוותו^{הסג} אין במעשהו כלום, וכאילו לא עבד כלום דמי" ע"ש ובהמשך דבריו, והובא לעיל בפרשתנו עמוד קנב, וראה שם הערה רמד מדברי האחרונים בזה.

תסג. לא מצאתי "המקום אחר" - שבו דן רבינו בארוכה ממקומות רבות, בענין: "חלקי הדבר לגבי כללותו חשיבי כשני חפלים". ועיין ציונים לתורה כלל לח דף נ: ד"ה ואולם, שציינן למה שכתב בגבורות שמונים אות לו. ונראה כוונתו לרעיון דומה שהעלה שם בד"ה והנה היה: "בקרוב ציבור אין היחיד נחשב בעלים כלל וכלל, שהוא רק קרבן של הכלל כולו יחד, אבל איש פרטי אפילו חלק בעלים - גם כן אין נחשב בכלל ישראל, דכלל ישראל הוא ענין בפני עצמו. ולא דמי לשותפין - דגם שני השותפין יחידים הם, והוי יחיד אחד חלק מהם, מה שאין כן כלל ישראל הוא ענין בפני עצמו, ואין היחיד אפילו חלק בעלים בענין הכלל, ודו"ק היטב מאוד" ע"ש, והן הן הדברים - דחלקי הדבר לגבי כללותו חשיבי כשני דברים נפרדים, כמו היחידים שהן חלקי הדבר לגבי הכלל ישראל - אמנם הוא ענין בפני עצמו וחשיבי כשני דברים נפרדים, ודו"ק היטב. אמנם בציונים לתורה שם, הוכיח רבינו מש"ס תמורה כ. דחלקי הדבר לגבי כלליותו לא חשיבי כחפץ וגוף אחר. (ועיין עוד מפענח צפונות פ"ד סימן ב).

תסד. בציונים לתורה שם דף נ. ד"ה והנה, הביא דבריו שכתב כאן ובתוספת לשון: "במקום אחר בחידושינו דנתי לומר, דלא לישייך גבי אכילה ענין עשה דוחה לא תעשה. וזה לפי מה שכתבו האחרונים, דאף דחצי שיעור אסור מן התורה לרבי יוחנן (יומא עג:) והכי קיימא לן (עיין רמב"ם הלכות שביית עשור פ"ב ה"ג), מכל מקום לגבי מצוות עשה אין חצי שיעור קיום של כלום, והיכא דבעינן כזית למצוה אזי אם אין לו רק פחות מכזית אין חיוב לאוכלו מתורת חצי שיעור - על כל פנים, דלגבי מצוות עשה אין בחצי שיעור ענין מצוה כלל וכלל, וכך משמע בכמה דוכתי והארכתי במקום אחר (עיין שו"ת בן פורת ח"א סימן ח ד"ה מכתב; ד"ה ובגוף, הובא

חצי שיעור אסור מן התורה, ושפיר גם חצי שיעור לא מצי לאכול, ועיין במל"מ (פ"ד משבועות ה"א), שכתב שכן דעת הרמב"ם והר"ן ז"ל, וכן מבואר בש"ע (י"ד סי' רל"ח ס"א), ונסתרה ראיתו. ומצאתי שקדמני בזה בספר חיים שאל להגאון רב חיד"א ז"ל (חלק א סי' ג) עיי"ש.

אמנם כבר אמרו **ה"ל** שמצוה לקיים דברי חכמים. ע"כ נלענ"ד לתקן ראיית השבות יעקב על דרך זה, דהנה ידועה קושית הרא"ה ז"ל נחניוך מצוה ל', ובח"י הרשב"א נדריס ט"ז ע"ב, דבנשבע שלא אוכל מצה אמאי אסור לאכול, נימא עשה דוחה לא תעשה, ותירץ דהוי עשה ולא תעשה.

ומעתה יש לומר עפ"י מה שכתב האבני מילואים (בתשרי סי' י"ד) לחדש, דבשבועה דאסור חצי שיעור אין זה מכח הנדר כלל, כיון דלא נדר אלא על כזית, רק כיון דאמרינן דבכל איסורין חצי שיעור אסור מה"ת, ממילא רמיא ע"ז איסור ג"כ, ועיי"ש שמחדש דהוי כאכלה כולה, אע"ג דאיכא עוד פחות מכזית, ומעתה בחצי שיעור ליכא חומר עשה ול"ת כיון דאינו מתורת הנדר כלל, וא"כ אי נימא דבחצי שיעור איכא מצוה הדרא לדוכתא קושית הרא"ה ז"ל, דעכ"פ יאכל חצי שיעור מצד עדל"ת דהיינו האיסור דחצי שיעור, דבזה שוב אין לומר דהוי עשה ול"ת, דבחצי שיעור ליכא עשה ול"ת כנ"ל כיון דאינו מצד הנדר, אלא ודאי דבאכילת חצי שיעור ליכא מצוה כלל, וזהו כוונה נכונה בדברי השבות יעקב ז"ל.

אך באמת בגוף [ראיית] השבות יעקב יש לפקפק מטעם אחר, דאע"ג דנימא

עשאו ח' ימים חנוכה, הא על לילה הראשון היה שמן, ותירץ דלא רצו להדליק בכל לילה אלא על זמן מועט כיון שלא יכלו לעשות כל המצוה, ותמהו עליו [עיין מהר"ל בספר נר מצוה ופי' לאגדות הש"ס שבת, ופר"ח סי' תע"ה], הא חצי שיעור לאו מצוה הוא כלל, ולהנ"ל יש לומר דמין ז"ל הוכיח ממנורה בז' ימי המילואים, דג"כ לא היתה דולקת כל זמן מצוה, ואעפ"כ כתיב בה כאשר צוהו הש"י, וא"כ מוכרח דבמנורה גם חצי שיעור מהמצוה הוי מצוה.

ד. חצי שיעור במצוות [שבועה, מצוה, תפילין, תקיעות, פדיון הבן, מחצית השקל, ועוד].

אמנם בעיקר הענין אי חצי שיעור מהמצוה חשיב ג"כ מצוה כבר האריכו האחרונים בזה, ויען שיש לנו בזה איוו הערות ארשום אותם בזה לעורר לבב התלמידים.

הנה בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' ח"י) בשלהי דבריו שם וזה לשונו: ועל דבר מי שאין לו רק פחות מכזית מצוה, נראה לי שאין כאן חיוב כלל, דאכילה בכזית משמע, וראיה ממה דאיתא [בסי' תפ"ה סעי' א], הנשבע שלא לאכול מצוה כל השנה, אסור לאכול מצוה בפסח. ולפי מה דקיימא לן לענין שבועה שלא אוכל בכזית משמע, קשה א"כ יאכל פחות מכזית. אלא ודאי פשוט כיון שאינו אוכל כשיעור לאו מצוה היא כלל עכ"ל.

ודבריו הקדושים תמוהין מאוד, דהרי להלכה קיי"ל גם לענין שבועה

במשמעותו איסור הנאה, א"כ מצד לא
תאכל ליכא איסור דחצי שיעור, ושוב גם
המצוה אינו מקיים בפחות מכשיעור כיון
דמצד איסור זה דלא תאכל ג"כ ליכא איסור
כלל בפחות מכשיעור.

ובאמת יש להעיר לתרץ עפ"י דברי הר"מ
ז"ל דס"ל דחצי שיעור ^{ההפך}
נשמע מדכתיב לא יאכל, ותמוה תיפוק
ליה מכל חלב כמו כל איסורין דחצי שיעור
אסור מה"ת [יומא ע"ד ע"א]. ועפ"י דברינו
יש לומר דהר"מ ז"ל ס"ל דהכא צריך קרא
דחצי שיעור אסור, דאל"כ הו"א נהי
דבכל מקום חצי שיעור אסור מה"ת, אבל
באכילת חמץ כיון דאיתקש לאכילת מצה,
ובמצה פשיטא דפחות מכשיעור ליכא מצוה
כלל, א"כ הוא הדין באכילת חמץ פחות
מכשיעור ליכא איסור כלל, ולכן כתב הר"מ
ז"ל מצד קרא דלא יאכל דאסור חצי שיעור
מצד הנאה עכ"פ, ולא דלא תאכל שפיר
איתקש לאכילת מצה דבפחות מכשיעור
ליכא איסור מצד הלאו דלא תאכל, ולפי"ז
יהיה מוכח שדעת הר"מ ז"ל דבפחות
מכשיעור במצוות עשה ליכא מצוה כלל,
וכדעת השב"י ז"ל.

ויש עוד להעיר בענין זה מדברי הגמ' ר"ה
(דף ל"ד ע"ב) דתקיעות וברכות דר"ה
מעכבין זא"ז, ועיין בר"ן ז"ל (שם)
ובחידושיו שכתב דהפירוש דאם יש תוקע
שאינו יודע לתקוע הט' תקיעות כדין תורה,
אסור לתקוע מקצת מה שיכול עי"ש. ואי
נימא דבחצי שיעור עכ"פ מצוה איכא, א"כ
מה בכך דאינו יכול לצאת כל המצוה, מ"מ
יתקע כדי לצאת עכ"פ פלגא דמצוה, וידחה
את השבות דאיסור תקיעה. ומוכרח ג"כ
דבפחות ממצותו ליכא מצות כלל.

דמקיים מצוה בפחות מכשיעור היינו אם
אין לו יותר אלא מחצית השעור, שפיר יש
לומר כיון דעכ"פ חזי לאיצטרופי מצוה
קעביד גם בחצי שיעור כמו דאסור מה"ת
מה"ט, משא"כ הכא בנשבע שלא יאכל מצה
דכשיעור אסור לו ואם יאכל כשיעור לא
יהיה מצוה כלל דהוי מצוה הבאה בעבירה,
א"כ נראה פשוט דכ"ע מודים דחצי שיעור
ג"כ לאו מצוה הוא כיון דלא שייך חזי
לאיצטרופי, דכשיעור לא יהי מצוה כלל.

והנה לכאורה עלה בדעתי דאף אי נימא
דבכל המצות אין מקיימין כלל
בפחות מכשיעור, מ"מ באכילת מצה מקיים
המצוה בפחות מכשיעור, דכמו דקיי"ל
[פסחים מ"ג ע"ב], דנשים חייבות באכילת
מצה מצד דדרשינן לא תאכל עליו חמץ,
שבעת ימים תאכל מצות, כל שישנו בלא
תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה, ועיין
בפסחים (דף ל"ה ע"א) לענין דבעי מצה מה'
מינים, ולענין מצה עשירה ההיקש הנ"ל,
ולר"ש דס"ל דלפני זמנו ולא כלום ג"כ מצד
ההיקש הנ"ל, א"כ יש לומר דהוא הדין
בחצי שיעור מצה כיון דבחמץ איכא איסור
דחצי שיעור, דחצי שיעור אסור מה"ת,
וא"כ גם במצ"ע דמצה מקיים אכילת מצה
בפחות מכשיעור ג"כ, והוי עכ"פ פלגא
דמצוה, דגם לענין זה מקשינן מצה לחמץ.

אמנם יש להעיר בזה עפ"י דעת הר"מ ז"ל
(פ"א מחמץ ומצה ה"י ז'), דס"ל דהא
דבחמץ אסור חצי שיעור הוא מצד דכתיב
לא יאכל [שמות י"ג, ג'], וכמו"ש המפרשים
[שו"ת רדב"ז ח"ה אלף תקט"ז (קמ"ג)], הטעם
כיון דאסור בהנאה, גם חצי שיעור אסור
עכ"פ מתורת הנאה. וא"כ הכא דכתיב לא
תאכל עליו חמץ [דברים ט"ז], ואין